

Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika, na osnovu člana V stav 4. Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i člana 39. stav 1. Poslovnika o radu Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, na sjednici održanoj od 8. do 14. novembra 2005. godine donijela je

ODLUKU

I.

Graditeljska cjelina – Stari grad Glamoč u Glamoču proglašava se nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: nacionalni spomenik).

Nacionalni spomenik čine tvrđava iz srednjovjekovnog i osmanskog perioda, džamija u tvrđavi i mezar "Dobrog".

Nacionalni spomenik se nalazi na lokaciji označenoj kao k.č. broj 1278 (novi premjer), što odgovara k.č. broj 19/93 (stari premjer), posjedovni list broj 1153, k.o. Glamoč, Općina Glamoč, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina.

Na nacionalni spomenik iz prethodnog stava primjenjuju se mjere zaštite utvrđene Zakonom o provođenju odluka Komisije za zaštitu nacionalnih spomenika uspostavljene u skladu sa Aneksom 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini ("Službene novine Federacije BiH" br. 2/02, 27/02 i 6/04).

II.

Vlada Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Vlada Federacije) dužna je osigurati pravne, naučne, tehničke, administrativne i finansijske mjere za zaštitu, konzervaciju i prezentaciju nacionalnog spomenika.

Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika (u daljnjem tekstu: Komisija) utvrdit će tehničke uvjete i osigurati finansijska sredstva za izradu i postavljanje informacione ploče sa osnovnim podacima o spomeniku i odluci o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom.

III.

S ciljem trajne zaštite, utvrđuju se sljedeće zaštitne zone:

I zona zaštite obuhvata prostor definiran u tački I stav 3. ove odluke. U toj zoni primjenjuju se sljedeće mjere zaštite:

– dopušteni su samo istraživački i konzervatorsko-restauratorski radovi, uključujući i one čiji je cilj prezentacija spomenika, uz odobrenje ministarstva nadležnog za prostorno uređenje Federacije Bosne i Hercegovine i stručni nadzor nadležne službe zaštite naslijeđa na nivou Federacije Bosne i Hercegovine;

- prostor spomenika bit će otvoren i dostupan javnosti i može se koristiti u edukativne i kulturne svrhe;
- nije dopušteno odnošenje kamena.

II zona zaštite obuhvata pojas od sjevernog bedema tvrđave do Ulice Milana Gavrića, uključujući i parcelu k.č. broj 1365, na jugozapadnoj i južnoj strani cijeli dio parcele k.č. broj 1278, na sjeveroistočnoj strani dio iste parcele do rezervoara, te kuću vlasnika Muhameda Džina, koja se nalazi na parceli k.č. broj 1361. U toj zoni su zabranjene gradnja objekata i eksploatacija kamena i pijeska.

III zona zaštite obuhvata preostali dio parcele sjeveroistočno od utvrđenja, tj. dio područja Gornji grad. U toj zoni dopuštena je privatna gradnja jednospratnih stambenih objekata, kao i obnova srušenih objekata u predratnom gabaritu.

S ciljem trajne zaštite, potrebno je osigurati:

- kompletnu konzervaciju preostalih bedema i zidova na tvrđavi;
- prilikom radova na konstruktivnoj sanaciji i konzervaciji treba koristiti u najvećoj mogućoj mjeri izvorne materijale i vezivna sredstva;
- prilikom radova na sanaciji treba upotrebljavati postojeće kamene blokove;
- obrada površina saniranog zida mora odgovarati načinu obrade ostatka zida;
- izradu i provođenje programa prezentacije nacionalnog spomenika.

IV.

Stavljaju se izvan snage svi provedbeni i razvojni prostorno-planski akti koji su u suprotnosti sa odredbama ove odluke.

V.

Svako a posebno nadležni organi Federacije Bosne i Hercegovine, kantona, gradske i općinske službe suzdržat će se od preduzimanja bilo kakvih postupaka koji mogu oštetiti nacionalni spomenik ili dovesti u pitanje njegovu zaštitu.

VI.

Ova odluka dostavit će se Vladi Federacije, federalnom ministarstvu nadležnom za prostorno uređenje, nadležnoj službi zaštite naslijeđa na nivou Federacije Bosne i Hercegovine i općinskom organu uprave nadležnom za poslove urbanizma i katastra radi provođenja mjera utvrđenih u tač. II - V ove odluke i nadležnom općinskom sudu radi upisa u zemljišne knjige.

VII.

Sastavni dio ove odluke je obrazloženje sa pratećom dokumentacijom koje je dostupno na uvid zainteresiranim licima u prostorijama i na web-stranici Komisije (<http://www.aneks8komisija.com.ba>).

VIII.

Prema članu V stav 4. Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, odluke Komisije su konačne.

IX.

Danom donošenja ove odluke sa Privremene liste nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine («Službeni glasnik BiH» broj 33/02, «Službeni glasnik Republike Srpske» broj 79/02, «Službene novine Federacije BiH» broj 59/02 i «Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH» broj 4/03) briše se nacionalni spomenik upisan pod rednim brojem 248.

X.

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja i objavit će se u «Službenom glasniku BiH».

Ovu odluku Komisija je donijela je u sljedećem sastavu: Zeynep Ahunbay, Amra Hadžimuhamedović, Dubravko Lovrenović, Ljiljana Ševo i Tina Wik.

Predsjedavajući Komisije

Dubravko Lovrenović

Broj: 05.2-02-230/05-3
9. novembra 2005. godine
Sarajevo

Obrazloženje

I – UVOD

Na osnovu člana 2. stav 1. Zakona o provođenju odluka Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, uspostavljene prema Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, “nacionalni spomenik” je dobro koje je Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika proglasila nacionalnim spomenikom u skladu sa čl. V i VI Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, kao i dobra upisana na Privremenu listu nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine («Službeni glasnik BiH» broj 33/02) sve dok Komisija ne donese konačnu odluku o njihovom statusu, a za što ne postoji vremensko ograničenje, i bez obzira na to da li je za navedeno dobro podnesen zahtjev.

Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika donijela je odluku o stavljanju graditeljske cjeline **Glamoč-ostaci Starog grada i tvrđava** na Privremenu listu nacionalnih spomenika BiH pod rednim brojem **248**.

U skladu sa odredbama Zakona, a na osnovu člana V stav 4. Aneksa 8. i člana 35. Poslovnika o radu Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, Komisija je pristupila provođenju postupka za donošenje konačne odluke o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom.

II - PRETHODNI POSTUPAK

U postupku koji je prethodio donošenju konačne odluke o proglašenju izvršen je uvid u:

- dokumentaciju o lokaciji imovine i sadašnjem vlasniku i korisniku dobra,
- kopiju katastarskog plana i zemljišnoknjižni izvod,
- podatke o sadašnjem stanju i namjeni dobra, uključujući opis i fotografije, podatke o eventualnim oštećenjima u toku rata, podatke o eventualnim intervencijama na restauraciji ili drugoj vrsti radova na dobru itd.
- sadašnje stanje dobra,
- historijsku, arhitektonsku ili drugu dokumentarnu građu o dobru.

Na osnovu uvida u prikupljenu dokumentaciju i stanje dobra utvrđeno je sljedeće:

1. Podaci o dobru

Lokacija dobra

Glamočko polje (na nadmorskoj visini od oko 920 m) smjestilo se između visokih planina: Šator-planine na sjeverozapadu, Staretine i Golije, koje ga dijele od Livanjskog polja na jugozapadnoj strani, Cincara na jugoistoku, a sjeverno od nje je Hrblijina (Vitorog). Naselje Glamoč smješteno je gotovo u sredini Glamočkog polja, ispod Staretine. Stari grad Glamoč leži na čunjastom brdu, oko 100 m iznad savremenog naselja. Utvrđenje zauzima

zadnji izdanak planinske kose, čije se strane strmo obaraju prema zapadu, sjeveroistoku i istoku. Gradu se najlakše pristupa sa jugozapadne kose. Oko utvrđenja je prvo nastala "gornja čaršija", koja je zamrla krajem 19. i početkom 20. stoljeća, jer se tada, uslijed promjena saobraćajnih prilika, uz cestu koja je iz Livna vodila preko Glamoča i Mliništa u Banju Luku, razvila "donja čaršija" (Milojević, 1923, 131; Sergejevski, 1943, 156).

Historija dobra

Na obroncima oko Glamočkog polja evidentirane su 34 prahistorijske gradine (Benac, 1985, 95-181). Pretpostavlja se da se u antičko doba, u mjestu Vrbi, udaljenom oko 6 km jugoistočno od Glamoča, nalazio *municipium Salvium*, a da je u Halapiću, oko 5 km sjeverozapadno od Glamoča, bila putna stanica *Salviae* (Bojanovski, 1988, 237-239). Na mjestu današnjeg Glamoča u Busijama nađeni su skromni arheološki ostaci na osnovu kojih se pretpostavlja da je ovdje bilo neko naselje u antičko doba. Već 20. godine naše ere, u vrijeme Dolabelline uprave, Rimljani su sagradili vojnu cestu od *Salone* (Solin) "do granica provincije Ilirik", čiji je segment prolazio preko Glamočkog polja. Kasnije je sagrađena civilna cesta *Salona-Servitium*, koja je prolazila kroz Vrbu (municipij) i Halapić (putnu stanicu) (Bojanovski, 1988, 244-245). U Glamočkom polju su nađeni dijelovi crkvenog namještaja, uglavnom ploče oltarnih pregrada, iz ranog srednjeg vijeka.

Župe Glamoč, Livno i Duvno su u 14. stoljeću, za vrijeme vladavine bana Stjepana II Kotromanića, dospjele pod vlast bosanskih vladara. Bosanski ban se umiješao u sukob velikaških porodica Nelipića i Šubića (1324-1326) i borbu protiv Nelipića je iskoristio da dobije *Krajinu*, tj. primorsku oblast od ušća Cetine do Neretve zajedno sa Makarskom, te zaleđe *Krajine* sa župom *Imotom* (Imotski). Cijelu tu teritoriju je pridružio Humu, a od Livanjske, Duvanjske i Glamočke župe stvorio je zasebnu oblast, koja se u historijskim izvorima naziva "Zapadne strane" ili "Završje" (Ćirković, 1964, 88; Perojević, 1998, 256; Klaić, 1994, 174). U povelji bana Stjepana II iz 1332. godine, kojom uređuje odnose sa Dubrovačkom republikom, kao svjedok se spominje župan Završja Ivan Pribilović (Anđelić, 1976, 233).

Ban Tvrtko je 1357. godine ustupio ugarskom kralju Ludoviku dio Humske zemlje između Neretve i Cetine sa Imotskim i Novim, te Završjem. Od tada je u tom dijelu vladao, u kraljevo ime, hrvatsko-dalmatinski ban. Iste godine ugarski kralj je pobunio bosansku vlastelu i pokušao da je udalji od utjecaja banove vlasti. U povelji ugarskog kralja Ludovika od 14.3.1357. godine spominje se *Grgur Stjepanić*, kao gospodar grada Glamoča. Tada se u Završju digla buna i mnogi velikaši, osim Vlatka Vukosalića, ostavili su bana Tvrtka. Spomenute teritorije ostale su pod vlašću ugarskog kralja sve do 1387. godine, kada su se ban Tvrtko i Hrvoje Vukčić Hrvatinić umiješali u dinastičke borbe između kralja Sigismunda i Ladislava Napuljskog (Perojević, 1998, 293-294). U tim borbama Tvrtko je vratio pod svoju vlast dio Huma koji je bio pod vlašću kralja Sigismunda. Uz pomoć vojvode Hrvoja Vukčića Hrvatinića pod svoju vlast je stavio gradove i župe Duvno, Livno i Glamoč.

Početkom 14. stoljeća gradovi Duvno, Livno i Glamoč su bili u posjedu Pavla Maštrovića Klešića, koje mu je kralj Ostoja oduzeo kao svom protivniku. Kad se uvjerio da mu je Klešić potreban kao saveznik, poveljom od 7.1.1404. godine vratio mu je te gradove (Perojević, 1998, 403-404).

U Glamoču se spominje Crkva sv. Marije, koja nije bila u neposrednoj vezi sa franjevačkim samostanima (Kovačević-Kojić, 1978, 290, nap. 39, str. 292).

Nije poznato kada su Osmanlije osvojile gradove Glamoč, Livno i Duvno (Šabanović, 1982, 42). Do 1537. godine Glamoč je pripadao Bosanskom sandžaku, vilajetu i kadiluku Neretva, u Kraljevoj zemlji, čije je sjedište bilo u Konjicu. Glamoč se nalazio u nahiji Dlamoč ili Belgrad, koja se prvi put spominje 1516. godine kao vlaška nahija u kadiluku Neretvi (Šabanović, 1982, 151-152). Godine 1550. i 1574. nahija Glamoč se spominje u Skradinskom kadiluku, koji je 1537. ušao u sastav Kliškog sandžaka. U sastavu tog kadiluka ostala je do kraja 17. stoljeća. Središte nahije bio je Glamoč u kome je kliški namjesnik Malkoč-beg sredinom 16. stoljeća podigao džamiju. Poslije gubitka Klisa (1648. godine) i dijela teritorija Kliškog sandžaka preostale nahije koje su bile u osmanskome posjedu postale su dio Livanjskog kadiluka (Šabanović, 1982, 204-205).

U osmansko doba grad se zvao Biograd ili Belgradčik (Kreševljaković, 1991, 177, nap.1). U oba ugarsko-turska ugovora 1503. i 1519. godine navode se dva Biograda (Prusac), a drugi je, bez sumnje, Glamoč. U osmanskim izvorima pod tim imenom spominje se sve do 1833. godine, kao i u putopisima i špijunskim izvještajima tog doba. Kao pogranično utvrđenje, u osmansko doba imao je značajnu ulogu.

Do osnivanja kapetanije glamočki grad je imao dizdara. Glamočka kapetanija osnovana je poslije 1624. godine i pripadala je Kliškom sandžaku do njegovog pada 1689. godine.

U jednom mletačko-dalmatinskom izvoru iz prve polovine 17. stoljeća piše da se Glamoč, također, zove "Biogradaz", da tvrđava ima nekoliko kula (Rački, 1882, 181). U drugoj polovini 18. stoljeća zabilježeno je da Glamoč leži uz dalmatinsku granicu i da je grad prilično dobro utvrđen, ali da ima malo artiljerijskog oružja (Bodenstein 1908, 104).

Glamočki kapetani su bili iz porodice Ćirić, a zatim iz porodice Jakirlić. Prvi poznati kapetan Glamoča bio je Mustafa, koji se javlja u historijskim izvorima 1719. i 1730. godine. Iz porodice Jakirlić poznati su kapetani Ahmed-kapetan i njegov sin Ejub, koji ga je naslijedio prije 1789. i bio na tom položaju do 1789. godine. U historijskim izvorima Ibrahim-beg kao kapetan spominje se 1814, a Hasan-kapetan 1818. godine, kao, vjerovatno, posljednji kapetan Glamoča (Kreševljaković, 1991, 177-179).

Godine 1778. gradu je zaprijetila opasnost od prodora Austrijanaca.

Godine 1833. popisano je da u gradu ima 11 topova, od toga 4 su neispravna, dosta municije i olova, te u hambaru ječma i prohe. Vjerovatno je bio u dobrom stanju, jer se nije nalazio na spisku gradova koji bi trebalo da se napuste (Kreševljaković, 1952, 159). Unutar tvrđave bile su kuća kapetanske porodice Ćirić i zgrada za municiju (Milojević, 1923, 131; Kreševljaković, 1953, 41). Grad je napušten 1851. godine (Kreševljaković, 1953, 41) a djelimično je bio porušen 1882. godine. Prema naredbi kotarskog predstojnika metar kamena sa grada prodavao se za 12 krajcara (Sergejevski, 1943, 157).

2. Opis dobra

Ostaci Starog grada Glamoča koji su vidljivi na terenu potječu najvjerovatnije iz osmanskog perioda. Sudeći prema historijskim izvorima, u

kasnom srednjem vijeku ovdje je postojalo utvrđenje koje je u osmanskom periodu prilagođavano vatrenom oružju.

Oblik utvrđenja uvjetovan je terenom na kojem je sagrađeno, na platou na vrhu niskog čunjastog brda. Sastoji se od gornje tvrđave i obora ispod nje. Gornja tvrđava zauzima cijeli relativno uski plato koji se pruža u pravcu od jugozapada ka sjeveroistoku, u dužini od 62 m i širini od oko 20 m. Plato je oivičen sa tri strane strmim kratkim padinama. Najlakši prilaz gornjoj tvrđavi je sa jugoistočne, nešto niže i kraće strane. Gornja tvrđava ima jedan bastion-tabiju na najpristupačnijem dijelu, tj. na jugoistočnom kraju, perimetralne bedeme na sjevernoj i južnoj strani sa poluisturenim kulama i sjeveroistočni bedem uz koji su ostaci džamije i neke zgrade. U osnovi sedmougaoanog bastiona prepoznaje se okrugla srednjovjekovna glavna kula, koja je preuređena u poligonalni bastion, prečnika 9 m. Poluisturene kule, po jedna na sjevernom i južnom bedemu, čiji su zidovi dugi oko 6 m, već su bile prilagođene vatrenom oružju. Ulaz u gornju tvrđavu (širine 1,4 m) bio je na sjevernom bedemu, oko 15 m istočno od bastiona. Ispod njega, u donjem oboru, bila je još jedna odvojena kapi-kula. Na sjeveroistočnom kraju su podignuta dva objekta odvojena prolazom širokim 1,5 m. Na sjeveroistočnom uglu su krajnji ostaci građevine, dimenzija 10x9 m, položene uz bedem. Na jugoistočnom zidu građevine nalaze se dva otvora za topove. Otvori su lučno zasvedeni, širine 1,4 m.

Ruševine džamije se nalaze uz sjeveroistočni ugao utvrđenja. Od sjeverozapadnog dijela utvrđenja odvojena je prolazom dugim 9,5 m, a širokim oko 3 m. Podignuta je na donjem dijelu bedemskog omotača grada. Džamija ima kvadratnu osnovu, unutrašnje stranice su duge 9,50 m, a tri zida su debela 0,8 m. Četvrtim jugozapadnim zidom, koji je debeo 1,5 m, naslonjena je na tvrđavu. Građena je od pažljivo klesanog i slaganog kamena. Na jugoistočnoj i sjeveroistočnoj fasadi ima po dva simetrično postavljena prozora, veličine 1,2x0,8 m, sa djelimično sačuvanim profiliranim doprozornicima. Iznad tih otvora djelimično su sačuvani manji potkrovni četverougaoi prozori sa okvirima od tanko klesanih ploča. Bridovi džamije sa vanjske strane naglašeni su pravilno klesanim kamenjem. Ulaz, širine 1,15 m, u džamiju nalazi se na sjeverozapadnom zidu. Kod ulaza je zid debeo 0,6 m, a uz njega su postavljena dva zidića, duga 0,40 m, sa profiliranim krajevima, tako da se u džamiju ulazilo kroz otvor za ulaz koji je debeo metar. Mihrab sa stalaktitima je isklesan od istog kamena od kojeg je sagrađena džamija. Pažljivo je klesan i optočen profiliranim okvirom kao i prozori i ulaz. Uz sjeveroistočni zid džamije dograđen je uspravno na njega jedan otvor. Sagrađen je od kamenih dobro klesanih greda. Džamija je imala drveni krov i drvenu munaru.

Nije poznato kada je džamija sagrađena, ali se pretpostavlja da je mogla nastati pred kraj 16. ili početkom 17. stoljeća (Mujezinović, 1998, 133). Godine 1660. Čelebi spominje džamiju u Starom gradu, kao i džamiju u naselju (Čelebi, 1979, 206). Spaljena je 1932. godine (Mujezinović, 1998, 133).

Gornje utvrđenje bilo je opasano oborom čiji se djelimični ostaci naziru na donjem rubu platoa. Pošto bastion leži na stijeni, oko njega je vjerovatno bila napravljena palisada, od koje sada nema ni traga, a čiji su se ostaci nazirali još tridesetih godina 20. stoljeća (Sergejevski, 1943, 157). Izgleda da

se jedan rov sa palisadom nalazio i na sjeveroistočnoj ravnici ispod utvrđenja, kod današnjeg rezervoara.

Na istoj parceli, oko 25 m udaljen od bastiona, nalazi se mezar "Dobrog" (Šanjta, 2003, 156). Nije poznato ko je ovdje sahranjen. Za grob je vezana legenda o nepoznatom putniku koji je sahranjen, prema njegovoj želji, na mjestu na kojem će biti nađen njegov štap. Mezar ima postolje i dva nišana. Postolje (dim. 3,5x1,9x0,2 m) je napravljeno od naslaganih kamenih ploča u suhozidu. Na jugozapadnom dijelu je uzglavni nišan sa turbanom i zadebljalim donjim dijelom (visok 0,9 m), a na sjeveroistočnom kraju je donožni nišan u obliku piramide sa zaobljenim vrhom (dužina stranice 0,3 m, visina 0,7 m). Oko groba narod je obvodio bolesno blago radi njegovog ozdravljenja (Šanjta, 2003, 156).

Do Ulice Milana Gavrića, koja okružuje parcelu na kojoj se nalazi Stari grad, na parceli k.č. broj 1361, nalazi se porodična jednospratna kuća Muharema Džina. U ratu 1992-1995. godine kuća je stradala. Poslije rata vlasnik je prezidao kuću. Na pročelju stare kuće, lijevo i desno pored ulaza, bile su postavljene dvije kamene ploče sa uklesanim natpisima. Pri pregrađivanju kuće vlasnik je postavio natpise na isto mjesto gdje su bili prije razaranja kuće. Cijeli taj prizemni dio, tj. pročelje, rekonstruiran je i ima spomeničku vrijednost. Lijevo od ulaza, gledajući prema kući, na kamenoj ploči uklesan je natpis čiji je početni dio nečitljiv, a ostala slova su oštećena: "...ovu građevinu podigoše Salih-aga i moj brat Hasan dizdar-aga, sinovi Husein-age, dizdar-age. Godina hiljadu i sto ili dvjesto, 1 džumadel-ahira" (23.3.1689). Desno od ulaza je kamena ploča (45x25 cm) na kojoj su krupnim pismom isklesana imena ashabi-kehfa "Jemliha, Mislina, Miksilina, Mernoš, Debernoš, Šadnoš, Kefeštatioš", «sedam spavača ili ljudi iz pećine». *Prema legendi, to su imena sedam spavača koji su se sklonili u pećinu da bi se spasili od nasilja cara Dioklecijana (Dekijanosa) krajem 3. i početkom 4. stoljeća. U Kur'anu piše o ashabi-kehfu, a imena iz tog dijela se upotrebljavaju kao talisman za čuvanje od zla (Mujezinović, 1998, 135-136; Šanjta, 2003, 156).

3. Dosadašnja zakonska zaštita

U postupku koji je prethodio donošenju konačne odluke o proglašenju izvršen je uvid u akte o zaštiti dobra i utvrđeno je:

Na osnovu zakonske odredbe, a Rješenjem Zavoda za zaštitu spomenika kulture SRBiH broj 05-189-2 od 3.3.1967. godine, Stari grad Glamoč, općina Glamoč, stavljen je pod zaštitu države. Rješenjem broj 02-872-3 od 18.4.1962. godine upisan je u Registar nepokretnih spomenika kulture.

Graditeljska cjelina Stari grad Glamoč nalazi se na Privremenoj listi nacionalnih spomenika pod imenom Glamoč-ostaci Starog grada i tvrđava pod rednim brojem 248.

U Prostornom planu BiH do 2000. godine uvršten je kao spomenik III kategorije.

* Imena variraju u različitim verzijama legende, naprimjer: «Maximillian, Jamblichos, Martin, John, Dionysios, Exakostodianos i Antoninos (so Metaphrastes; imena značajno variraju)» ili «Maximian, ili se navodio Malcus i Martinian, Dionysius, pa onda Saraphim, također je bio John i Constantine», ili «Constantius, Dionysius, Joannes, Maximianus, Malchus, Martinianus i Serapion.»

4. Istraživački i konzervatorsko-restauratorski radovi

Grad je neistražen a konzervatorski radovi nisu vršeni.

5. Sadašnje stanje dobra

Već tridesetih godina 20. stoljeća zabilježeno je da je sačuvano malo gradskih zidova (Mandić, 1930, 114; Sergejevski, 1943, 156-157). Na bastionu je od vanjske oplata ostao samo pokoji kamen. Poluisturene kule na perimetralnim bedemima poznaju se samo u osnovi. Treća kula ispod ulaza u grad prepoznaje se po mjestu na kojem je bila sagrađena i po udubini na terenu. Nadzemni dijelovi perimetralnih bedema na pojedinim mjestima jedva se razaznaju, a nadzemni ostaci jedva da dosežu jedan metar. Oko džamije, u prolazu između džamije i zgrade na sjeveroistočnoj strani gornje tvrđave, ističe se gomila dobro klesanog i na pojedinim komadima profiliranog kamena. Oskudni ostaci bedema donjeg obora se jedva raspoznaju, i to samo na pojedinim mjestima.

Vjerovatno da bi se spriječilo urušavanje, dio jugozapadnog i dio jugoistočnog zida džamije sanirani su cementom. Unutrašnjost džamije je djelimično zasuta kamenjem od građevine i ispunjena gustim raslinjem. Hodnik, koji razdvaja džamiju od sjeveroistočnog dijela tvrđave, također je ispunjen polomljenim kamenjem koje pripada džamiji. Kod ulaza se primjećuje nekoliko profiliranih dijelova koji vjerovatno pripadaju džamiji.

6. Specifični rizici kojima je spomenik izložen:

Spomenik je u cjelini ugrožen.

III - ZAKLJUČAK

Primjenjujući Kriterije za donošenje odluke o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom ("Službeni glasnik BiH" br. 33/02 i 15/03), Komisija je donijela odluku kao u dispozitivu. Odluka je zasnovana na sljedećim kriterijima:

A) Vremensko određenje

B) Historijska vrijednost

D) Čitljivost (dokumentarna, naučna i obrazovna vrijednost)

- i. Svjedočanstvo o historijskim mijenama,
- iv. Svjedočanstvo o određenom tipu.

F) Ambijentalna vrijednost

- ii. Značenje u strukturi i slici prostora,
- iii. Objekt ili grupa objekata je dio cjeline ili područja.

G) Izvornost

- v. Položaj i smještaj u prostoru.

Sastavni dio ove odluke su:

- kopija katastarskog plana,
- posjedovni list br. 1153. i 151. koji služe kao važeći dokumenti za dokazivanje vlasništva, jer Općina Glamoč nema gruntovnice od II svjetskog rata.
- Rješenje Zavoda za zaštitu kulture SRBiH od 18. IV 1962. godine o upisivanju Starog grada u Glamoču u Registar zaštićenih spomenika kulture.

-Rješenje Zavoda za zaštitu kulture SRBiH od 3.3.1967. godine o tome da tabija (Stari grad, tvrđava) u Glamoču ima svojstvo spomenika kulture.

- fotodokumentacija:

- a) prenesena iz publikacije "Glamoč" autora Dževada Šanjte,
- b) snimljena pri obilasku lokaliteta u maju 2005. god. (snimila Lidija Fekeža),

- grafički prilozi.

U toku vođenja postupka proglašenja nacionalnim spomenikom BiH korištena je sljedeća literatura:

1882. Rački, Franjo, *Prilozi za geografsko-statistički opis bosanskog pašaluka*, "Starine", Jugoslovenska akademija znanosti i umjetnosti, knjiga XIV, Zagreb, 1882., 173-195.

1908. Bodenstein, Gustav, *Povijest naselja u Posavini god. 1718-1739*, Glasnik Zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini, XX, Sarajevo, 1908, 95-112.

1923. Milojević, Borivoj, *Kupreško, Vukovsko, Ravno i Glamočko polje*, Srpska kraljevska akademija, Srpski etnografski zbornik, knjiga 25, Beograd, 1923, 1-154.

1930. Mandić, Mihovil, *Tragovi prastare kulture oko Glamoča*, Glasnik Zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini, XLII, Sarajevo, 1930, 101-117.

1943. Sergejevski, Dimitrije, *Putne bilješke iz Glamoča*, Glasnik Hrvatskih zemaljskih muzeja u Sarajevu, god. LIV-1942, Sarajevo, 1943, 113-176.

1952. Kreševljaković, Hamdija, *Prilozi povijesti bosanskih gradova pod turskom vladavinom*, Prilozi za orijentalnu filologiju i istoriju jugoslovenskih naroda pod turskom vladavinom, II/1951, Sarajevo, 1952, 119-184.

1953. Kreševljaković, Hamdija, *Stari bosanski gradovi*, "Naše starine" I, Sarajevo, 1953, 7-45.

1964. Ćirković, Sima, *Istorija srednjovekovne bosanske države*, Beograd, 1964.

1976. Anđelić, Pavao, *Postojbina i rod Divoša Tihoradića*, "Slovo", časopis Staroslavenskog instituta br. 25-26, Zagreb, 1976, 231-239.

1978. Kovačević-Kojić, Desanka, *Gradska naselja srednjovjekovne bosanske države*, IP "Veselin Masleša", Sarajevo, 1978.

1979. Čelebi, Evlija, *Putopis, odlomci o jugoslovenskim zemljama*, priredio Hazim Šabanović, Sarajevo, 1979.

1982. Šabanović, Hazim, *Bosanski pašaluk*, izdavač "Svjetlost", Sarajevo, 1982.
1985. Benac, Alojz, *Utvrđena ilirska naselja (I) Delmatske gradine na Duvanjskom, polju, Buškom blatu, Livanjskom i Glamočkom polju*, Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, knjiga LX, Centar za balkanološka ispitivanja, knjiga 4, Sarajevo, 1985.
1988. Bojanovski, Ivo, *Bosna i Hercegovina u antičko doba*, Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Djela, knjiga LXVI, Centar za balkanološka ispitivanja, knjiga 6, Sarajevo, 1988.
1991. Kreševljaković, Hamdija, *Kapetanije u Bosni i Hercegovini u Izabrana djela I*, izdavač "Veselin Masleša", Sarajevo, 1991.
1998. (1942-1998) Lukas, Filip, *Bosna i Hercegovina u geopolitičkom pogledu*, Povijest Bosne i Hercegovine, knjiga I, HKD "Napredak", Sarajevo, 1942-1991-1998, 39-77.
1998. (1942-1998) Perojević, Marko, *Stjepan II Kotromanić. Ban Stjepan Tvrtko. Kralj Stjepan Tvrtko I. Stjepan Ostoja*, Povijest Bosne i Hercegovine, knjiga I, HKD "Napredak", Sarajevo, 1942-1991-1998, 250-349; 374-412.
1998. Mujezinović, Mehmed, *Islamska epigrafika Bosne i Hercegovine, knjiga III – Bosanska krajina, Zapadna Bosna i Hercegovina*, Sarajevo, 1998.
2003. Šanjta, Dževad, *Glamoč (Od Ilira do Glame i krompira)*, Zenica, 2003.

Nosilac istraživanja i izrade Prijedloga odluke:

Lidija Fekeža, magistar arheologije,

vanjski saradnik Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika